

ביקור בעין המפרץ

טמצם לשימון בלבד, אחת לשבוע. התחמיץ נזרק ישר לתוך קרונית התלויה על פס ברזל, ולאחר שהקרונית מתמלאה אפשר להסיעה על-פני הפס הזה לאורך כל הסככה, לשם חלוקת התחמיץ באיבוסים.

עם ריבוי מיכלי-התחמיץ הזקופים (המגדלים) וצמצום מנות המספוא הירוק הטרי, הרי מתקבל על הדעת הכנסת שיכלול זה למען הקלת עול העבודה. אמנם התקנת פורק התחמיץ תגדיל את ההשקעה ב-3000 ל"י (בקירוב) לכל מגדל, אולם בידענו את הקשיים בעבודה ברבים מהמשקים הקיבוציים, יש לנסות ול"הקריב" קרבן כספי נוסף, תוך תקווה ששיכלול טכני זה יצמצם פה ושם את מספר המואסים ברפתנות-בוקרות.

ולאחר סיור במיתקנים וברפתים הוקדשו שעות מספר לשיחה על בעיות הענף בכללותן.

מקומו של הענף במשק

ההתלבטויות בשאלה זו ידועות לכל; הן החריפו באופן מיוחד בשנים האחרונות; ולא משק אחד הועמד בפני ההחלטה הגורלית: לקיים את הענף או לחסלו.

סיפר לי הח' גל שגם בעין המפרץ הופיעו לפני כ-5 שנים מקטרגים על ענף משק החלב ורק בקושי עלה בידו למנוע קבלת החלטה על צמצום או אף על חיסולו של הענף. בביקורי זה נתכבדתי בחוברת קטנה שמכילה את הסיכור מים והסקירה על הבקר בחמש השנים האחרונות נות (תשט"ו-תשי"ט). דר"ח זה הוגש למזכירות המשק בסוף מרץ 1960 וממנו למדו הכלכלנים של המשק שה"שנסה" (הזדמנות) האחרונה שניתנה לנושאים בעול הענף אמנם הצדיקה את עצמה ונסתיימה בהצלחה מלאה, על אף אבני-הנגף המרובות שנתקלו בהן במערכה זו. אדגים להלן אילו טבלאות מחוברת הסיכומים כדי שהעובדות תדברנה בעדן, ואסתפק בהערות הסברה מעטות ככל האפשר. קודם כל נציין בהתפתחות התנובה הממוצעת במשך השנים תשט"ו-תשי"ט:

ביקץ שעבר, בטיילי עם עובדי "און" בשעת מילוי תפקידם, נודמן לי ל"הציץ" גם בעדרו של עין המפרץ. תוך שיחה חטופה עם אנשי המקום נמסר לי שהם עומדים להתקין בקרוב פורק-תחמיץ אוטומאטי, שהוזמן מארצות הברית. ביקשתי שיודיעוני בבוא המועד ואמנם הח' זאב גל שמר על הבטחתו והזמינני לביקור, כדי לראות בהפעלתו של המיתקן.

אספר איפוא קודם כל על השיכלול הטכני הזה; ובוודאי שלא אסתפק בכך, כי בהזדמנות זו היה באפשרותי ללמוד משהו על בעיותיו של הענף בעבר ועל מצבו כיום.

על פורק-התחמיץ קראתי לא מעט בספרות המקצועית הלוועזית, ואף על פי שאין אני נמנה עם הבהולים אחרי חידושים טכניים וה"מיכונים" למיניהם, הרי התפלאתי על התאפקותם של חסידי הייעול במשקיננו, כי התרשמתי מתיאור המיתקן הזה שאמנם מביא הוא הקלה רבה בעבודה, שאינה מן הנעימות ביותר.

פורק-התחמיץ שהותקן במגדלים שבעין המפרץ מתואר להלן לכל פרטיו בתמונה מאירה עיניים, והנני פטור איפוא מהרחבת הדיבור על שאלות טכניות. בשעת ביקורי רציתי לשמוע מהי ההתרשמות של העובדים מהשיכלול הזה, וכן ביקשתי שתודגם לפני הפעלתו. עובדי הענף מעידים כולם ובפה מלא שהמיתקן "חוסך להם הרבה כוח וזיעה". אין עוד צורך לטפס ולעלות במגדל, להזיע בו מדי יום ביומו; "לוחצים על כפתור" והאוטומט פורק טונה תחמיץ במשך 10 דקות. הטיפול במיתקן שבפנים המגדל מצ-

ולעת-עתה די לנו בעצם מציאותם של יחידים (ולא מעטים), אשר בכוח צו פנימי ותביעה נפשית ממלאים תפקידם בנאמנות ובהתמדה, שישמשו מופת חי למשמרת המתחדשת בענף שלנו.

ויסלח לי הח' סורקין שבעקב סיורי הקצר הפעם השתלשלו הרשמים כך, שהביאוני לספר בשבחו, בפומבי, בלי נטילת רשות ממנו.

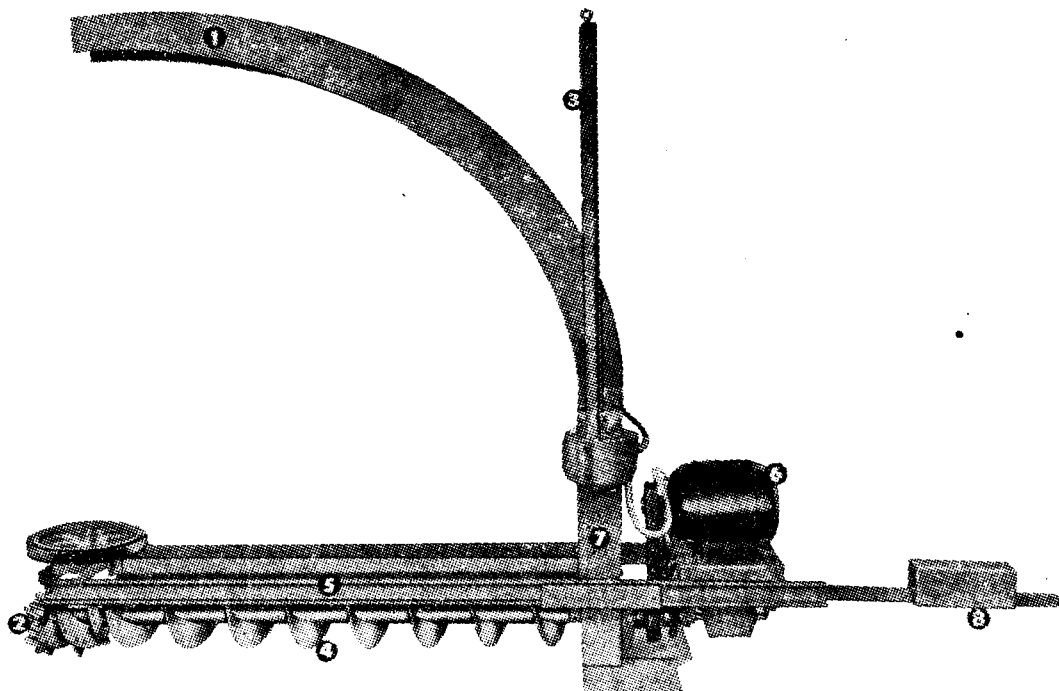
יעקב

טבלה 1. תוצאות ביקורת התנובה בשנים תשט"ו-תשי"ט

פ ר ט י ם	תשט"ו	תשט"ז	תשי"ז	תשי"ח	תשי"ט
מספר הפרות (במוצע שנתי)	63.5	75	85	93	115
התנובה הממוצעת לפרה, ק"ג	4,860	5,035	4,600	5,150	5,400

שפורסמו בחוברות „משק הבקר והחלב“. אולם מעודדת באופן מיוחד עליה זו באותם המשקים שעמדו, כאמור לעיל, בסימן היאוש, ורק מרצם ועקשנותם של קומץ העובדים חולל מיפנים כאלה, על אף אי־האימון של הסוברים אחרת. העדר מונה כיום 130 פרות, 130 עגלות ו־70 עגלי־מרבק. בעין המפרץ, כבמשקים אחרים, מתחבטים בשאלת היקף עדר החלב. הסיבות ידועות: הקפאת מכסות הייצור בהתאם לתיכנון הארצי של הענף, שאלת המחיר של החלב שמעל למכסה (ללא סובסידיה), אפשרויות ייצור האס־פקה במשק, עובדים, וכדומה. עם ההצלחות

מטבלה 1 הננו למדים שהעדר גדל משנה לשנה וכן גם עלתה התנובה הממוצעת. בתשי"ז היתה נסיגה בתנובה הממוצעת והוסבר לי שזאת היתה שנת משבר בצוות עובדי המספוא; אולם כבר בתשי"ח בלטה שוב ההתקדמות בכושר הייצור של העדר והיא נמשכת עד עתה. נאמר לי כי יש סיכוי לסכם את התנובה הממוצעת לפרה בשנה זו ב־6,000-6,200 ק"ג כשעדר הפ־רות מונה 130 ראש. ההתקדמות בהעלאת התנובה הממוצעת בשנים האחרונות אינה עוד בבחינת חידוש, כפי שאפשר להיווכח מהדוחות השנתיים של המ.ב.

פורק התחמיץ שהותקן בעין המפרץ
 1. מרזב ספיקה; 2. מנקה הקירות; 3. ייצול; 4. חלזון 9"; 5. מסגרת 80 מ"מ; 6. מנוע חשמלי;
 7. שרוול; 8. משקולת נגדית; 9. גלגל הנעה; 10. גלגלי הולכה.

ספק שהוא סיגל לעצמו בהצלחה את כל ההיגדים שגים במקצוע זה: אין שלשולים בתקופת היגדים קות ואין פיגורים בגדילה ובהתפתחות בכל שלבי המעבר, וזהו כנראה סוד ההצלחה. מובן ששוקדים גם על הגשת מזונות טעימים, ואין מנסים להעלות בשר במספוא קלוקל. גם כאן הכירו בעובדה שעיקר ההצלחה במרבץ תלוי בקצב המזורז של העליה במשקל, ולכן אין „נלהבים“ כאן לקימוצים של אילו עשרות ליטרים חלב מלא לעגל וכן אין חוסמים את פיהם בפני שחת אספסת (עד הגיל של 6 חודשים) וכדומה.

חלק ניכר של ההכנסה מבשר יש כמובן לזקוף גם לזכות הפרות היוצאות את העדר. בתשי"ט נמכרו 38 פרות (בתחילת אותה שנה עמדו בעדר 106 פרות) שמשקלם הכולל הסתכם ב־22,300 ק"ג; היוצא מזה שהמשקל הממוצע של פרה היה בגבולות 586 ק"ג. אכן גם כאן התעצמו הפרות במשקל גופן והבוקרים שבעין המפרץ כבר חולמים על פרות שמשקלן הממוצע ינוע בין 600 ל־700 ק"ג. אין אמנם סלקציה מכוונת לתכלית זו, אבל משתדלים להשיג זאת ע"י דחיית ההפראה של המבכירות עד לגיל של 18–20 חודש והזנה אינטנסיבית. ולצדדי עלי לציין שגם כאן, כבמקומות אחרים, לא הצלחתי לשכנע את עובדי הענף, שניתן לכלכל את הענף ביתר הצלחה בבהמות קלות־גוף יותר, העיקר — תוך הבאתן להמלטה ראשונה בגיל צעיר יותר.

העבודה בענף

מובן שגם בעין המפרץ נתן המיכון את אר תותיו בצורה משכנעת ביותר: בתשט"ו הושקעו 30.5 ימי עבודה לכל פרה בשנה, בתשט"ז — 25.5, בתשי"ז — 22.7, בתשי"ח — 22 ובתשי"ט — 16.5. למעשה, מספר ימי העבודה הכולל לא נשתנה כמעט בכל אותם השנים והוא נע סביב ה־2000, בה בשעה שהעדר גדל מ־164 ראש (מכל הגילים) עד ל־303, כמות החלב הכללית עלתה מ־297,000 ליטר ל־605,000 ליטר וייצור הבשר „קפץ“ מ־16 טונות בתשט"ו ל־44.6 טונות בתשי"ט. אין פלא איפוא שהכלכלנים בקיבוץ, שקיטרגו לפני 6 שנים על הענף הזה, הני-

בהעלאת התנובה הממוצעת, ולאחר ייצוב מסויים בשאר בעיות הענף (צוות עובדים קבוע, מיתקנים משוכללים, הצלחות בייצור המספוא במ־שק), גוברת הנטייה ברוב המשקים להרחבה, למען הגדלת ההכנסה האבסולוטית מהענף וניצול יעיל וחסכוני יותר של ההשקעות וצוות העובדים; אולם, כאמור, החששות למחיר החלב בעתיד, הם המעכבים את ההחלטה והיזמה להרחבה. מודקרת איפוא גם בעין־המפרץ שאלת עודפי העגלות. אמנם גידול כל העגלות עד להכנסתן כפרות לרפת החלב מאפשר את הפסילה בעדר הפרות הקיים בהיקף רחב למדי (בגבולות 30%–40% של יחידת העדר, בה פותחים בתחילת השנה); אולם בזמן האחרון מתעוררים חששות לגבי כדאיותה של שיטה זו בכלכלת הענף, בעקב הנטייה הבולטת והעקבית לירידת המחירים בשוק הבשר; מורגש הדבר באופן מיוחד בשיווק פרות לבשר, ומצדדים רבים נשמעות כבר תלונות רציניות שאין מחיר הפרות היוצאות לשוק הבשר מכסה את ההשקעות בגידולן.

ייצור הבשר

ההכנסה מבשר זכתה למקום־כבוד בכלכלת עדר החלב, ואע"פ שבסיכומה הכללי אין היא משתווה להכנסה שמתקבלת מהחלב (בכל יחידת עדר) הרי מבחינת הרווחיות עדיף ייצור הבשר בעדר החלב מאשר ייצור החלב. הסיבות לכך ידועות לכל, וגם עובדי עין המפרץ אישרו בפני עובדה זו. ממילא מובן שעדר עגלי־המרק בק גדל משנה לשנה, לכן גם גדלה ההכנסה עקב זה. בתשט"ו נמכרו 14 עגלים במשקל כולל של 5,250 ק"ג ובתשי"ט הוצאו השוקה 47 עגלים שמשקלם הכללי היה 21,325 ק"ג. ממספרים אלה אנו למדים שלא בלבד מספר העגלים אלא גם משקלם, עם הוצאתם השוקה, נשתפר בשיעור ניכר. המשקל הממוצע של עגל בתשט"ו היה 375 ק"ג, ובתשי"ט הוא עלה ל־453.7 ק"ג. לא התעכבנו בשיחתנו באופן מיוחד על תופעה זו, אבל על יסוד התרשמותי מעגלי המרבץ לגיליהם השונים הנני מניח שרמת הטיפול וההזנה עלתה בשנים האחרונות. „ענף העגלים“ מסור בידיו הנאמנות של עובד ותיק ואין כל

חו את נשקם, משהודגמו והוצגו לפניהם הישר גים כה משכנעים משך תקופה קצרה יחסית.

ההזנה בתשי"ט

חיים אנו כיום בארץ ברוח הסיסמה: „כל המרבה במזון מרוכז הרי זה משובח“. בעווננו תינו הרבים נחשבו המטיפים לשיטה זו של הזנה (אם כי קיטרגו גם עלי בנידון זה, מחמת הטלת חשד שלא בצדק, הריני חוזר ומדגיש

שאיני נמנה עם אלה), ובוקרים רבים אף מת- פארים כבר ב„הישג“ של תפריט הבנוי על 70% מזון מרוכז ו-30% מספוא גס. התנחמתי איפוא במקצת בדו"ח על הזנת עדר עין המפרץ בתשי"ט. מכיון שבשנים האחרונות חלו גם „תיקונים“ מסויימים בקביעת התצרוכת התי- אורטית הרי מוטב שאביא כאן את הדו"ח הנ"ל במקורו למען יתרשם כל אחד מהנתונים כפי שהובאו בדו"ח.

טבלה 2. תקציב ההזנה וההוצאה לפועל

ה ת ק צ י ב			
יחידות מזון			
לקיום הגוף	155 פרות	1.650 ×	189,750
הכנה לפני ההמלטה	130 פרות	240 ×	31,200
116 עגלות בגיל מעל חודשיים		1.650 ×	191,400
60 עגלים בגיל מעל חודשיים		1.650 ×	99,000
60 ימי פיטום, 45 עגלים		250 ×	11,250
לייצור חלב	605,000 ליטר	0.4 ×	242,000
ס"ה			
764,600			
ההוצאה לפועל			
סוג המזון	המשקל בק"ג	יחידות מזון	ה ע ר ו ת
שחת בקיה	175,914	58,630	
" אספסת	107,982	48,188	32.2%
" תלתן	23,520	9,400	ס"ה שחת 307 = 111 אלף יח"מ
ירק תלתן	615,950	51,050	
" אספסת	290,600	29,060	
" אפונה	173,200	15,340	
" תירס	152,700	15,270	ס"ה ירק קצור 232. טון = 111 אלף י"מ
מרעה			
		47,205	
סלק בהמות	357,500	29,795	67.8%
תחמיץ	370,650	46,332	ס"ה מזון עסיסי 234 אלף יח"מ
ס"ה מזון גס		345,270	44%
ס"ה מזון מרוכז	483,872	439,885	56%
ס"ה יחידות מזון			
		785,155	
התקציב			
		764,600	
עודף			
		20,555	2.7%

בהמשך השיחה נודע לי שזו היתה שנת הגסיסה של המרעה. מתש"ך ואילך, שוב לא יהנה גם עדר זה מתענוגות המרעה. בעיית המרעה נתונה איפא בסימן השאלה כבימים עברו ואין לנבא אם ומתי נגיע ליציבות כלשהי בשטח זה.

ביום ביקורי, הירק העיקרי היה התירס, שנאכל בתיאבון רב ע"י כל סוגי הבקר; אולם אין זה התירס החיוור משדות-בעל או תירס שלחין צעיר, שגדל בצפיפות. ירק התירס שהר גש היה עשיר אשכולים, מתיקותו ערבה לחיך הפרות וירקותו היתה בכל רעננותה. אכן למדו סוף סוף עובדי המספוא לספק תירס בעל ערך מזוני גבוה ובאותו הזמן גם טעים. נמסר לי שהיבולים לדונם נעים סביב 6—7 טונות, ויוצא שגידול זה כובש לו שוב עמדת בכורה בתפריט המספוא העסיסי, בצורה טריה, או בצר רת תחמיץ.

לפרות בעלות התנובות הגבוהות מחלקים את המזון המרוכז ב-3—4 ארוחות. מנת המזון המרוכז היומית של רוב הפרות נעה סביב 8—10 ק"ג, אולם ישנה גם קבוצה של מיוחסות שמעניקים להן גם 12 ק"ג ביום ב-4 ארוחות.

ה"תנחומים" ששאבתי אני מדר"ח זה הם:

1. התפריט בכללותו התבסס על 44% מסר פוא גס ו-56% מזון מרוכז, אם כי הושגה תנר בה ממוצעת מכובדת למדי. באם נביא בחשבון את העובדה שבאותה שנה הוחזקו בעדר 60 עגלי מרבק ו-116 עגלות, שידועים בימינו בעולם הבוקרות שלנו כ"זוללי" מזון מרוכז, הרי נוכל להרשות לעצמנו את ההנחה שבתפריט הפרות נתקיים איזון של מחצה על מחצה בין המזון המרוכז לבין המספוא הגס. ואם אמנם קלעתי לאמת בהנחתי זו, הרי זו בכל אופן "נחמה", אם כי בועיר אנפין (בהתחשב במושגיני מימים עברו).

2. תוך עיון ברשימת המזונות לסוגיהם השונים הריני מוצא שהוגשו לעדר כ-307 טון שחת, כולה קיטנית, והיא היוותה כ-32.2% מכלל המספוא הגס. על עובדה זו שמחתי במיר חד והייתי מציע לבוקרינו, אשר מדין ועד אילת, לחקות את מעשי הבוקרים שבעין המפרץ בשטח זה.

3. נחמה פורתא שאבתי עוד מ-47,000 יחידות המזון שסופקו מהמרעה הזרוע; אולם

„גירונה“ — אחת הפרות הטיפוסיות בעדר עין המפרץ: צולמה כחודש וחצי לאחר המלטתה ה-4. כושר ההנבה — 6,500 ק"ג

העדר

גם בעין המפרץ נתנסו בחיסול השחפת, וזוהי הסיבה שמשק כה ותיק היה לו בתחילת תשט"ו עדר פרות שמנה כ-60 גלגלות בס"ה. למען החשת פיתוח העדר הוכנסו 12 פרות אמריקאיות, אולם כיום רוב הבקר הוא ממוצא ישראלי, ואין הוא מבייש את מכורתו. מציינים כאן לטובה את צאצאי הפר "זבולון", ואמנם מתרשמים יפה מכושר ההנבה שלהם ומהמראה גם יחד. הגיל הממוצע של עדר הפרות היה בתשי"ט 5.6 שנים; קצת למעלה משליש העדר (36.7%) היה באותה שנה בגיל שבין 2 שנים ל-4 שנים, ושאר הפרות — היו בנות 4 שנים ולמעלה מזה. מתקבל איפוא הרושם שנוטים כאן להאיט במקצת את המחזור, כדי לגבש גרעין של פרות רבייה מבוגרות יותר. מהדור"ח הנ"ל הננו למדים שאחוז המבוגרות, מגיל 7 שנים ומעלה, היה בתשי"ט 16.6; יש לציין זאת כתופעה רצויה, בה בשעה שבהרבה משקים מתפארים ב"צעירותו" של העדר, תוך גזירת כרת על "זקנות" שטרם מלאו להן 7 שנות חיים. אין עדר עין המפרץ לוקה בחסר של פרות שיא; בתשי"ט התפקדו 21 פרות שהניבו תנר בות שבין 6000 ל-8500 ק"ג חלב בתקופות חלי בה נורמאליות, וכן "התחצפר" באותה שנה 19

מבכירות והניבו תנובות שבין 5300 ל-7200 ק"ג חלב בתקופות נורמאליות; אולם מתכונת השור מן שבחלב בעלות שיא אלו לא השביעתני נחת, והנני נאלץ להתנחם שזוהי "צרת-רבים" בימינו אלה, אם כי איני משלים עם עובדה זו בשום פנים, כי רק 4 מבין 40 בעלות השיאים הניבו חלב עם אחוז שומן שנע ליד 3.5 וכל השאר — פחות מזה.

בסכמי את רשמי מביקורי זה בעין המפרץ יש ברצוני לברך את הנושאים בעול הענף (ואגב — גם את עובדי המספוא) על הישגיהם הרבים והנני לאחל להם שיתמידו בדרכם ויעזו אף להרחיב את הענף, כי כוחם עמם לבצע זאת בהצלחה.

מחמאה מיוחדת עלי להביע למחברי הדו"ח ל-5 השנים האחרונות; הטבלאות נערכו בפשטות ובבהירות, ולא רק האמונים על הענף והמנוסים בו ירוצו בו; כל מי שמעוניין לדעת על הנעשה ועל העתיד להיעשות בשנה הקרובה ימצא וילמד על נקלה, תוך עיון בדו"ח זה. מסתבר שגם עובדי ענף הבקר במשק הקיבוצי המסועף אסור להם להיות "נחבאים אל הכלים", ואם הם רוצים להגן בהצלחה על "מרחב המחיה" שלהם, בל יזניחו את פרסום דבר הענף שלהם אף בקרב קיבוצם הם.

י. עצמון

למערכת "משק הבקר והחלב" שלום רב,

אני חבר מושב כפר-חיים (עמק-חפר) ועיקר פרנסתי על ענף בקר-החלב. הגעתי להישגים יפים בטיפוח עדרי, והנני מתפלא שעד עתה לא נכללה אף לא אחת מפרותי ברשימת הפרות המצטיינות, המניבות למעלה מ-7000 ק"ג חלב. יתכן שהידעות על פרותי אלה לא הגיעו לאחראי לפרסום הרשימה ב"משק הבקר והחלב", לכן אבקש לתת מקום באחת החוברות הבאות לפרטים על שתיים מבין פרותי. הנני לציין שבעדרי אין כיום פרה שתנובתה התקופתית היא למטה מ-6,000 ק"ג חלב.

שתי הפרות שהניבו בתקופותיהן האחרונות למעלה מ-7,000 ק"ג הן:

1. "עתידה", בת "חסונה" ו"נסיד"; נולדה ב-1.1.55 ומשתייכת לגזע הישראלי-פריזי. תנובתה בתשי"ט היתה:

11,926 ק"ג חלב, 3.25% שומן, 387.5 ק"ג שומן ב-472 ימי חליבה.

התנובה הממוצעת ליום חליבה — 25.2 ק"ג.

2. "חסונה", בת "נצחונה" ו"בן-גדעון"; נולדה ב-9.11.51 ומשתייכת לגזע הישראלי-פריזי. תנובתה בתשי"ט היתה:

7,118 ק"ג חלב, 3.15% שומן, 220 ק"ג שומן ב-308 ימי חליבה.

התנובה הממוצעת ביום חליבה 23.1 ק"ג חלב.

בתקוה שתמלאו את בקשתי

הנני בתודה, יצחק פורמברז

כפר-חיים